

Asia: VN/21641/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot esitysluonnoksesta

Helsingin yliopiston ylioppilaskunta (HYY) kiittää mahdollisuudesta lausua opetus- ja kulttuuriministeriön luonnosta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta.

HYY on erittäin huolissaan luonnoksessa esitettyjen toimien vaikutuksista Suomen tulevaisuuteen. Orpon hallitusohjelman tärkein talouspoliittinen tavoite on saada aikaan kestävä kasvua. Suomi kärsii nykyisellään osaamistason pysähtyneisyydestä, osaajapulasta sekä huoltosuhteen heikkenemisestä. Tarvitsemme laajamittaisesti niin osaamistason nostoa kotimaassa kuin kansainvälisten osaajien Suomeen muuttamista. Muuten tavoitteeseen kestävästä kasvusta ei ole mahdollista päästä. Suomen tavoitteena on ollut kolminkertaistaa kansainvälisten opiskelijoiden määrä vuoteen 2030 mennessä.

Nähdäksemme hallituksen esityksessä olevat toimet ovat ristiriidassa hallituksen tavoitteiden kanssa. Esityksessä esitellyt toimet eivät tue kansainvälistymisen tavoitteita tai houkuttele tulevia kansainvälisiä opiskelijoita hakemaan suomalaisiin korkeakorkeakouluihin. Samaan aikaan, kun toisaalla ollaan huolissaan kansainvälisten osaajien houkuttelusta Suomeen, esityksessä esitetyillä toimilla heikennetään jo täällä olevien kansainvälisten opiskelijoiden työssäkäynnin sekä integraation kannusteita. Esityksessä perustellaan lukuvuosimaksuvelvollisuuden säilymistä oleskelulupaperusteen muuttumisen jälkeen sillä, että siitä johtuva lukukausimaksukertymän ennakoimattomuus vaikeuttaa korkeakoulujen toiminnan suunnittelua. Nähdäksemme suurin haaste korkeakoulujen talouden ja opintotarjonnan suunnittelulle on korkeakoulujen riittämätön rahoitus, ei lukukausimaksukertymän ennakoimattomuus.

Esityksessä ei lisätä tai vahvisteta Suomen pitovoimatekijöitä, vaan luodaan lisää työntövoimatekijöitä. Hakijamäärät korkeakoulujen kansainvälisiin tutkinto-ohjelmiin tulevat laskemaan, ja niiden nostaminen aikaisemmalle tasolle kestää. Suomella ei ole varaa hidastaa kansainvälisten opiskelijoiden määrän kasvua ja heikentää houkuttelevuuttaan kansainvälisten opiskelijoiden silmissä.

Luonnoksessa on myös kiitettäviä asioita. Suunnitelma valtakunnallisen apurahajärjestelmän kehittämiseksi, sekä muut esitetyt toimet Suomen houkuttelevuuden lisäämiseksi opiskelumaana, sekä integraation tukemiseksi, saavat kiitosta. Valtakunnallista apurahajärjestelmää kehitettäessä toivomme, että apurahoissa huomioitaisiin myös kansainvälisen opiskelijan varallisuus apurahojen myöntökriteerinä.

Lausunnonantajan näkemykset koskien hakemuksen käsittelymaksun palauttamista

HYYn mielestä hakemuksen käsittelymaksun palauttaminen ei ole kannatettava esitys vaan pidämme tärkeänä, että niin itse koulutus kuin koulutukseen hakeminenkin säilyisi maksuttomana kaikille. Käsittelymaksua kokeiltiin jo aikaisemmin, ja se poistettiin hakuprosessin yksinkertaistamiseksi sekä Opetushallituksen työmäärän vähentämiseksi. Yhdessä muiden tässä esityksessä olevien muutosten kanssa hakumaksu toimii vain uutena esteenä Suomeen opiskelemaan hakeutuessa ja voi vähentää halukkuutta hakeutua suomalaisiin korkeakouluihin. Suomalaisilla korkeakouluilla on jo nyt vaikeuksia sitouttaa hakijoita saapumaan paikalle, vaikka heille olisi myönnetty apuraha lukuvuosimaksuihin.

Hakumaksu on myös huomattavan korkea ja lisää lukuvuosimaksuja maksavien opiskelijoiden taloudellista taakkaa. Monet kansainväliset opiskelijat tulevat maista, joissa 100 euroa on merkittävä summa verrattuna maan omaan valuuttaan. Näin korkea hakemusmaksu huomattavasti rajoittaisi eri taustoista tulevien hakijoiden määrää. Jos käsittelymaksu kuitenkin palautettaisiin, sen tulisi olla kohtuullisempi.

Käsittelymaksun palauttamista perustellaan hallinnollisen työn vähentämisellä. Kuitenkin käsittelymaksun käyttöönotto myös lisää hallinnollista työtä, vaikka sen käyttöönotolla onnistuttaisiin karsimaan joitain hakemuksia hakuprosessista. Käsittelymaksun palauttaminen ei itsessään takaa korkealaatuisia hakemuksia tai helpota monimutkaisten liitteiden käsittelyä. HYY pitää tärkeänä, että korkeakouluille varmistetaan riittävät resurssit hakemusten käsittelyä varten. Esityksessä ei kerrota, kenelle ja mihin tarkoitukseen saadut varat menisivät. Jos käsittelymaksut otetaan käyttöön, varojen tulisi mennä korkeakouluille tukemaan hakemusten käsittelystä syntyvää työtä.

Lausunnonantajan näkemykset tilauskoulutuksen muutoksista

Helsingin yliopiston ylioppilaskunta kannattaa esitettyjä muutoksia, niiltä osin kuin ehdotetuilla muutoksilla vahvistetaan opiskelijan oikeusturvaa tämän osallistuessa tilauskoulutukseen. Pidämme tärkeänä, että opiskelijoiden oikeusturva huomioidaan nykyistä paremmin tilauskoulutusta järjestettäessä.

Pidämme kuitenkin tärkeänä, että yliopistoilla säilyy mahdollisuus toteuttaa tilauskoulutusta myös ulkomaisten yhteistyöyliopistojen kanssa kaksoistutkintotyyppisiä koulutuksia järjestettäessä. Koulutukset toteutetaan tilauskoulutuksena joustavuussyistä ja hinnoitteluratkaisujen mahdollistamiseksi, mitkä eivät ole sidoksissa lukuvuosimaksuihin.

Lausunnonantajan näkemykset koskien lukuvuosimaksujen korottamista

Tutkintoon johtavan koulutuksen tulisi olla Suomessa maksutonta kansalaisuudesta riippumatta. Tilanteessa, jossa lukukausimaksut ovat kuitenkin käytössä EU- ja ETA-maiden ulkopuolisille opiskelijoille, HYY ei voi kannattaa lukuvuosimaksujen korottamista.

Lukuvuosimaksujen nostamiselle tulee olemaan monia negatiivisia vaikutuksia korkeakoulutuksen kansainvälistymiseen. Maksuilla ei varmisteta, että Suomeen kouluttautumaan hakeutuvat osaavimmat ja lahjakkaimmat kansainväliset opiskelijat, vaan taloudellisesti parhaiten toimeentulevat opiskelijat. Tulemme menettämään monia motivoituneita hakijoita, jotka eivät voi ottaa opiskelupaikkaa vastaan taloudellisen tilanteensa vuoksi. Korotus lukuvuosimaksuissa voi myös johtaa tilanteeseen, jossa opiskelijan on jätettävä opintonsa kesken taloudellisten esteiden takia.

Lukuvuosimaksut kuormittavat niihin velvoitettuja opiskelijoita taloudellisen paineen lisääntyessä. Lukuvuosimaksujen korottaminen lisäisi EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden kuormitusta entisestään aikana, jolloin Suomen on houkuteltava ja pidettävä kiinni kansainvälisistä osaajista.

Lukuvuosimaksujen korottaminen tulee myös vaikeuttamaan kansainvälisten opiskelijoiden Suomeen asettautumista ja jäämistä. Heillä ei jää aikaa suomalaisiin ja suomalaiseen kulttuuriin tutustumiseen tai kielen oppimiseen, jotka ovat tärkeitä tekijöitä Suomeen jäämisen kannalta. Kun kansainvälisillä opiskelijoilla on mahdollisuus kiinnittyä Suomeen opintojensa aikana, he todennäköisemmin integroituvat ja kasvavat osaksi suomalaista yhteiskuntaa.

Kansainvälisillä opiskelijoilla ei myöskään jää aikaa suomalaiseen työelämään tutustumiseen lukuvuosimaksujen vuoksi. Kansainvälisten osaajien työllistyminen Suomessa on hankalaa ilman tarvittavaa kielitaitoa tai työkokemusta. Kun näitä taitoja ei ehdi kartuttaa opintojen aikana, heillä on heikommat mahdollisuudet löytää työpaikka ja jäädä Suomeen pysyvästi valmistumisen jälkeen. Jos haluamme välttää aivovuotoa eli korkeakoulutettujen maasta pois muuttamista, se ei tapahdu lukuvuosimaksuja korottamalla sekä opiskelu- ja työllisyysmahdollisuuksia kaventamalla.

HYY kannattaa hallitusohjelmassa esitettyjä keinoja vahvistaa Suomen pitovoimatekijöitä, kuten opintolainahyvityksen kaltaista hyvitystä lukuvuosimaksuja maksaneille ja Suomeen työllistyville kansainvälisille opiskelijoille. Kannustamme ministeriötä aloittamaan selvitystyöt asiasta mahdollisimman nopeasti ja varaamaan riittävät resurssit hyvityksen toteuttamiseksi.

Myönteisenä asiana näemme myös, ettei korkeakoulujen välttämättä tarvitse jatkossa periä maksua jokaiselta vuodelta, jos kustannukset on korkeakoulun arvioinnin mukaan jo kuitattu. Tämä auttaa opiskelijoita tilanteessa, jossa opinnot ovat suoritettu, mutta virallinen valmistuminen on jäänyt seuraavalle lukukaudelle.

Lausunnonantajan näkemykset lukuvuosimaksujen kiertämisen ehkäisemistä koskevasta muutoksesta

HYY ei tunnista lukuvuosimaksujen "kiertämistä" ongelmana korkeakouluissa, emmekä tue esitystä. Vain pieni osa korkeakouluopiskelijoista vaihtaa oleskelulupansa perustetta opintojensa aikana, ja tämä johtuu useimmiten työnteosta tai naimisiin menosta. Nämä opiskelijat eivät "kierrä" lukuvuosimaksuja, vaan toimivat muuttuneen elämäntilanteensa mukaan. Kyseiset opiskelijat ovat hyvin sitoutuneita jäämään Suomeen, juuri työpaikan tai perhesuhteen vuoksi. Oleskelulupia ei näissäkään tilanteissa myönnetä kevyin perustein.

Hallituksen esityksen luonnoksessa todetaan, että ulkomaisten opiskelijoiden, etenkin EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tulevien, työllistyminen vaatii edelleen kehittämistä. Vain hieman yli 50 % ammattikorkeakoulu- ja yliopistotutkinnon suorittaneista työllistyy Suomessa. Myös opintojen aikana tapahtuva työskentely, erityisesti omalla alalla, tukee opiskelijan kiinnittymistä Suomeen sekä valmistumisen jälkeistä työllistymistä.

Hallituksen esitys ei tue työnteon kannustimia kansainvälisille opiskelijoille. Jos opiskelija saa täysipäiväisen työn, työnteke sekä opiskelu lukuvuosimaksujen kera tulee olemaan hyvin hankalaa, ellei mahdollontta. Opiskelijan joko ei kannata ottaa työpaikkaa vastaan, näin menettäen mahdollisuuden saada työkokemusta sekä integroitua paremmin Suomeen, tai keskeyttää opintonsa, jolloin korkeakoulut menettävät opiskelijoitaan turhaan. Työllistymistä suomalaisille työmarkkinoilla tulisi kannustaa ja siitä tulisi palkita, ei rangaista.

Samalla on hyvä huomioida, jos opiskelijat eivät saa rahoittaa lukuvuosimaksullista opiskeluaan työnteolla, rajoittaa tämä jälleen voimakkaasti sitä opiskelijajoukkoa, jolla on ylipäättään taloudelliset mahdollisuudet hakeutua Suomeen opiskelemaan.

Lausunnonantajan näkemykset tiedonsaantioikeuden lisäämisestä

Helsingin yliopiston ylioppilaskunta suhtautuu varauksella esitettyihin muutoksiin. Toisaalta tavoite oleskelulupaprosessien nopeuttamisesta on mielestämme kannatettava, ja tunnistamme korkeakoulujen tarpeen tiedonsaantiin. Olemme kuitenkin huolissamme opiskelijoiden yksityisyydensuojan huomioimisesta esityksessä. Toivomme myös, etteivät yliopistojen hallinnolliset vastuut kasva kohtuuttomiksi.

Kymäläinen Mikko

